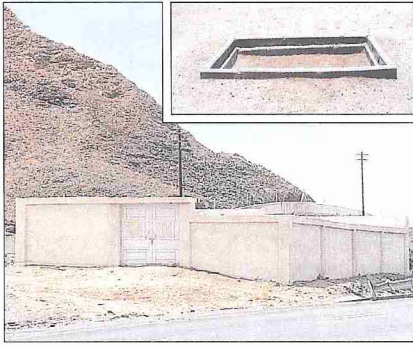




Hiz. Meymûne'nin Serif'teki (Nüveyriye) kabri ve üstü açık türbesi

etti ve Serif'te defnedildi; cenaze namazını Abdullah b. Abbas kıldırdı. Onun 61 (680-81), 63 (682-83) veya 66'da (685-86) öldüğü söylenmekteyse de Hz. Âişe'nin (ö. 58/678), "Meymûne bizim en müt-takimiz, akrabalık bağını en fazla göze-tenimizdi" şeklindeki sözü onun 58'den önce vefat ettiğini göstermekte, ümme-hâtû'l-mü'minin arasında en son ölenin Meymûne olduğuna dair rivayetin (İbn Hacer, *el-İşâbe*, IV, 413) isabetsizliğini orta-ya koymaktadır. Meymûne'nin 39 (659-60) veya 49'da (669) öldüğü de kaydedil-mektedir.

Rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan Meymûne'nin Resûl-i Ekrem'den yetmiş altı hadis naklettiği kaydedilmekte, bun-lardan yedisi *Şahîhâyn*'de, biri yalnız *Şahîh-i Buhârî*'de, beşi yalnız *Şahîh-i Müslim*'de bulunmaktadır. Rivayetlerin-den altmışı Ahmed b. Hanbel'in *el-Müs-ned*'inde yer almaktadır (VI, 329-336). Kendisinden bu hadisleri kız kardeşlerinin çocukları İbn Abbas, Abdullah b. Şeddâd b. Hâd, Yezîd b. Esam, Abdurrahman b. Sâib ile âzatlıları Süleyman b. Yesâr ve Atâ b. Yesâr, İbn Abbas'ın âzatlısı Küreyb ve başkaları rivayet etmiştir. İbn Abbas, Resûl-i Ekrem'in geceleyin nasıl ibadet ettiğini görmek için bazan Meymûne'nin evinde yatmış, teyzesinden Resûlullah uyandığında kendisini de uyandırmasını istemiş ve bu husustaki tesbitlerini riva-yet etmiştir (Müslim, "Müsâfirîn", 181, 182, 185-195).

BİBLİYOGRAFYA :

Müs-ned, VI, 329-336; Buhârî, "Megâzî", 43; Müslim, "Müsâfirîn", 181, 182, 185-195, "Ni-kâh", 48; Vâkıdî, *el-Megâzî*, II, 738, 740, 829, 866, 868; III, 1101; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 132-140; Belâzürî, *Ensâb*, I, 444-448; İbn Ab-

dülber, *el-İstî'âb*, IV, 404-408; İbnü'l-Esir, *Üs-dû'l-gâbe*, VII, 272-273; Muhibbüddin et-Tabe-rî, *es-Simtu's-semîn fi menâkıbi ümmehâtî'l-mü'minin* (nşr. Abdülmeccid Tu'me Halebî), Bey-rut 1418/1997; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, II, 238-245; İbn Hacer, *el-İşâbe*, IV, 411-413; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, XII, 453; Hazrecî, *Hu-lâşatü Tezhîb*, s. 496; Diyarbekrî, *Târîhu'l-ha-mis*, Kahire 1283, II, 64-65; Kehhâle, *A'lâmü'n-nisâ*, V, 138-139; Abdüssabûr Şâhin – İslâh Abdüsselâm er-Rifâî, *Mevsû'atü Ümmehâtî'l-mü'minin: Dirâse fi siyerihinne ve merviyâtihinne*, Kahire 1412/1991, s. 178-182; Fr. Buhl, "Meymûne", *İA*, VIII, 181; Özgü Aras, "Ad Koyma", *DİA*, I, 333.



M. YAŞAR KANDEMİR

MEYMÛNİYYE

(الميمونية)

İrade, kader ve istitâat gibi konularda Acârîde'den ayrılan Meymûn b. İmrân veya Meymûn b. Hâlid'in görüşlerini benimseyen bir tâli fırka (bk. ACÂRİDE).

MEYMÛNİYYE

(الميمونية)

Medyeniyye tarikatının Ali b. Meymûn el-Mağribî'ye (ö. 917/1511)

nisbet edilen ve Havâtiriyye adıyla da anılan kulu (bk. ALİ b. MEYMÛN; MEDYENİYYE).

MEYSERE el-MEDGARİ

(ميسرة المدغرى)

(ö. 122/740)

Kuzey Afrika'da Emevîler'e karşı isyan eden Hâricî-Berberî lideri.

Berberî Medgare (Matgara) kabilesine mensuptur. Kayrevan pazarında sakalık yaptığı için kendisine "Sekkâ", aşağı ta-bakadan olması dolayısıyla "Fakîr" veya "Hakîr" lakabının verildiği kaydedilmek-tedir. Ancak son iki lakabı muhtemelen hasımları tarafından takılmıştır. Çünkü isyanı hakkında anlatılanlar onun Medga-re kabilesinin reisi olduğunu göstermek-tedir.

Özellikle Haccâc b. Yûsuf'un yürüttüğü şiddetli takibat yüzünden Irak bölgesin-den kaçarak Kuzey Afrika'ya giden bazı Hâricî liderleri, Emevî yönetiminden ra-hatsızlık duyan Berberî-mevâlî arasında inançlarını yaymak için uygun bir ortam buldular. Hâricîler'in müslümanlar ara-sında eşitlik istemeleri Berberîler'in bu

mezhebe katılımını kolaylaştırdı. İfrîki-ye'ye gelen ilk Hâricî âlimleri gizli olarak yürüttükleri propagandaları için Kayre-van Camii'ni merkez edinmişlerdi. Onla-rın çalışmaları neticesinde Hâricîliğin İbâ-zıyye kolu Cezayir ve Tunus'ta, Sufriyye kolu ise Fas bölgesinde hızla yayıldı. Kay-revan Camii'nde yetişen en başarılı Hâ-ricî-Sufri talebelerinden olan ve muhte-melen kendini gizlemek için Kayrevan çarşısında sakalık yapan Meysere, tahsi-lini tamamladıktan sonra memleketine dönerek kabilesi arasında mezhebini yay-maya başladı. Diğer kabilelere mensup talebelerin de aynı şekilde faaliyette bu-lunması, Medgare'yle birlikte Miknâse ve Bergavâta kabilelerinin de Sufriyye mez-hebine girmesiyle sonuçlandı. Böylece Sufriyye, Tilimsân'a kadar olan bölgeye yayılma imkânı buldu. Mezhep bölgedeki Araplar, Afrikalılar denilen Berberî-Rum melezleri ve Sahrâ'nın güneyinde yaşı-yan Batı Sudanlı kabileler arasında da gelişti. İrkçi bir politika takip eden Emevî valilerinin Berberî-mevâlîye sert davran-ması, soyuna ve rengine bakmaksızın müslümanlar arasında eşitliği savunan Hâricîliğin bölgede yayılışını kolaylaştırdı.

Kuzey Afrika'da 102 (720) yılından iti-baren Hâricî isyanları çıkmaya başladı. 116'da (734) Halife Hişâm b. Abdülmelik tarafından Mısır ve Kuzey Afrika genel va-liliğine getirilen Ubeydullah b. Habhâb'ın Endülüs ve Kuzey Afrika'daki Yemen asıllı Araplar'ın yanında Berberî-mevâlî üze-rinde de şiddetli baskı uygulamaya baş-laması ve valilerin bu politikayı daha da sertleştirmeleri Hâricî-Berberî is-yanlarına zemin hazırladı. Kayrevan'da oturan Ubeydullah, oğullarından Kâsım'ı Mısır'da bırakırken İsmâil'i Tanca'dan Mağrib-i Aksâ'ya kadar olan bölgeyi içine alan Sûs valiliğiyle görevlendirdi. Ömer b. Abdullah el-Murâdî'yi Tanca hara-ç amilli-ğine, Ukbe b. Haccâc es-Selûfî'yi Endülüs valiliğine tayin etti. Habîb b. Ebû Ubeyde el-Fihri'yi de Sûs bölgesinin güney taraf-larına sefere gönderdi. Sûs ve Tanca vali-leri zekât ve vergi toplamada aşırı gide-rek kuralları çiğnediler. Özellikle Tanca Valisi Ömer, müslüman Berberîler'in de gayri müslim Berberîler gibi Araplar'ın ganimeti olduğunu söyleyerek erkek-le-rinin beşte birinin köle, kızlarının câriye edinilmesini emretti. Öte yandan valiler, bölgenin en güzel kadınlarını câriye ola-rak Emevî başşehri Dimaşk'a gönderiyor-lardı. Kitap ve Sünnet'e aykırı düşen bu uygulamalar Berberîler'i patlama nokta-sına getirdi.

Meysere, kabilesinden on kadar arkadaşıyla birlikte valilerin icraatlarından duydukları rahatsızlıkları halifeye ulaştırmak için Dimaşk'a gitti. En önemli şikâyet konuları, savaşıra katıldıkları ve ön saflara sürüldükleri halde sağlanan ganimetlerden kendilerine pay verilmemesi, ayrıca haksız yere mallarının ellerinden alınması ve kızlarının câriye edinilmesi idi. Günlerce bekledikleri halde halife yerine kâtibi Abraş ile görüştürülen Meysere ve arkadaşları bu tutum karşısında halifenin valilerinin icraatlarından memnun olduğu kanaatine vardılar ve Kuzey Afrika'ya dönüp isyan için fırsat kollamaya başladılar.

Bu sırada Batı Sudan sınırlarına kadar ulaşan Habîb b. Ebû Ubeyde'nin çok sayıda Berberî ve Sudanlı esir alarak bol miktarda altın ve gümüşle geri dönmesi Berberîler'in Emevîler'e öfkelerini daha da artırdı. Habîb b. Ebû Ubeyde'nin Sudan seferinin ardından ordusuyla Sicilya fethine gönderilmesi Hâricîler için büyük bir fırsat oldu. 15 Ramazan 122'de (13 Ağustos 740) isyan hareketini başlatan Meysere, Sufriyye mezhebinin benimsemiş ak-raba kabilelerden Miknâse ve Bergavâta'nın da desteğiyle gücünü arttırıp Tanca üzerine yürüdü ve şehri ele geçirerek valiyi öldürdü. Burada halife ilân edilip emîrül'l-mü'minin unvanı alan Meysere, Tanca valiliğine Mûsâ b. Nusayr'ın mevlâsı ve aslen Rum olan Abdül'alâ b. Cüreyc'i tayin etti. Ardından Sûs üzerine yürüyerek bölgeyi ele geçirip Vali İsmâil b. Ubeydullah'ı da öldürdü. İsyan bütün Fas'ta kısa sürede yayıldı. Bölgede yaşayan Berberîler'in tamamına yakını Meysere'ye destek verdi.

Meysere daha sonra Kayrevan'a yöneldi. Bu gelişmeler karşısında Emevî genel valisi İbnü'l-Habhab, Hâlid b. Habîb el-Fihri'yi büyük bir ordunun başında Meysere'nin üzerine gönderdi, ayrıca Sicilya seferinde olan ordusu da ona yardım için geri çağırıldı. Sicilya ordusu ulaşmadan Hâlid ile Meysere arasında Tanca civarında şiddetli bir çatışma meydana geldi. Savaşın ardından Tanca'ya dönen Meysere orada kendi taraftarlarınca öldürüldü. Onun, biat alırken kabul ettiği şartları tanımaması ve önceki tavrını değiştirip şiddet uygulamaya kalkışması yüzünden öldürüldüğü kaydedilmektedir. Ancak kaynaklarda neticesi hakkında açık bilgi verilmeyen bir savaşı kaybetmesi veya beklenmeyen bir anda geri çekilmesi sebebiyle öldürüldüğü ihtimali daha kuv-

vetli görünmektedir. Hâricîler Meysere'nin yerine halifelğe Zenâte kabilesinden Hâlid b. Humeyd'i geçirdiler.

Halife Hişâm'ın emriyle Tanca'yı geri almak için bir ordu gönderen Endülüs valisi ordusunun yenildiğini duyunca bizzat Kuzey Afrika'ya geçti, ancak Tanca'yı kurtaramadı. Hâlid b. Humeyd, Emevî ordularını Vâdîşelif (Qued Chélif) mevkiinde ağır bir yenilgiye uğrattı (123/740). Bu zaferin ardından Meysere'nin başlatmış olduğu ayaklanma Mağrib-i Aksâ'nın (Fas) bütün bölgelerine yayıldı. Fas'ta kontrolü ellerine geçiren Hâricî âsiler bölgedeki şehirleri tahrip ederek yağmaladılar. İsyan bütün Kuzey Afrika'da, hatta Endülüs'te yankı buldu. Tanca isyanı duyulunca Endülüs'te ayaklanma meydana geldi. Âsiler istedikleri kişinin vali yapılmasını sağladılar. Bunun üzerine Halife Hişâm, İbnü'l-Habhab'ın yerine Külsüm b. İyâz'ı getirdi ve isyancılara karşı büyük ordular sevketti. Ancak Külsüm kumandasındaki ordular da Sebû nehri kenarında yenilgiye uğradılar. Bölgedeki Hâricî-Berberî ayaklanması Emevîler'in yıkılış yıllarına kadar sürdü.

BİBLİYOGRAFYA :

Halife b. Hayyât, *et-Târîh* (Ömerî), s. 353-354; İbn Abdülhakem, *Fütûhu l'İfrîkiyye ve'l-Endelüs* (nşr. Abdülilhan Enîs et-Tabbâ'), Beyrut 1987, s. 93-96; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), IV, 254; İbnü'l-Kütiyye, *Târîhu l'iftitâhî'l-Endelüs* (nşr. İbrâhim el-Ebyârî), Kahire-Beyrut 1410/1989, II, 39; *Ah-bâr mecmû'a*, s. 34, 37, 41-44; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, V, 191-192; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, I, 51-56; İbn Haldûn, *Histoire des berbères* (trc. de Slane), Paris 1982, I, 216, 237-239, 359-362; II, 125, 136; A. Bel, *La religion musulmane en Berbérie*, Paris 1938, I, 147-148; Rifât Fevzi Abdülmuttalib, *el-Hilâfe ve'l-Havâric fi'l-Mağribi'l-Arabî*, Kahire 1393/1973, s. 67-74; Abdallah Laroui, *The History of the Maghreb* (trc. R. Manheim), Princeton 1977, s. 94-95; Abdülazîz Sâlim, *el-Mağribü'l-kebir*, Beyrut 1981, II, 298-314; Muhammed b. Tâvî, "Medînetü Sebte 'abre't-târîh", *Sebte ve devrühâ fi isrâ'i'l-fikri'l-İslâmî*, Tıtvân 1984, s. 3-4; Mahmûd İsmâil Abdürrâzık, *el-Havâric fi bilâdi'l-Mağrib*, Dârülbeyzâ 1406/1985, s. 42-50, 60-66; Adnan Demircan, *Hâricîler'in Siyâsî Faaliyetleri*, İstanbul 1996, s. 234-235; Jamil M. Abu'n-Nasr, *A History of the Maghrib in the Islamic Period*, Cambridge 1987, s. 35, 37-39; Mohamed Talbi, "L'indépendance du Maghreb", *Histoire générale de l'Afrique*, Paris 1990, III, 275-277; G. Marçais, *La Berbérie musulmane et l'orient au moyen âge*, Paris 1991, s. 46-49; Latîfe el-Bekây, *Hareketü'l-Havâric: Nes'etühâ ve te'tavvühâ ilâ nihâyeti'l-'ahdi'l-Ümevî*, Beyrut 2001, s. 214-222; Hüseyin Münis, "Severâtü'l-Berber fi l'İfrîkiyye ve'l-Endelüs", *Meceiletü Külliyyeti'l-âdâb*, X/1 Kahire 1948, s. 166-172; E. Lévi-Provençal, "Maysara", *EI* (Fr.), VI, 915.



AHMET KAVAS

MEYSERE b. MESRÛK

(میسرة بن مسروق)

Meysere b. Mesrûk el-Absî
(ö. 21/642 yılı civarı)

Kumandan sahâbî.

Hicretin 3 veya 4. yılında (624 veya 625) Benî Abs kabilesinden Hz. Peygamber'le görüşmek üzere Medine'ye gelen dokuz (veya üç) kişilik heyette bulundu. Vedâ haccında Resûl-i Ekrem'e, "Sana tâbi olmak istiyorum" diyerek müslüman oldu ve, "Senin aracılığınla beni ateşten kurtaran Allah'a hamdolsun" diye memnuniyetini belirtti. Halife Ebû Bekir'in değer verdiği Meysere irtidat olaylarında kabilesiyle birlikte İslâmiyet'e bağlı kaldı. Ebû Bekir onu ve ailesini Hâlid b. Velîd'e tavsiye etti; Meysere de Yemâme'de (11/632) ve Suriye'nin fethinde (13-15/634-636) Hâlid'le beraber savaştı ve bir kısım kuvvetlere kumanda etti. Hâlid b. Velîd, Busrâ'nın alınması esnasında da (13/634) onu 1000 kişilik bir kuvvetin başında önemli stratejik bir mevki tutmakla görevlendirdi. Öncü kuvvetlere kumanda ettiği de oldu. Yermük Savaşı'nda (15/636) esir alınan müslümanları kurtarmak için Hâlid'in seçtiği 100 atlıdan biri de Meysere idi. Bu savaşta yaşlı olmasına rağmen genç bir düşmanla mübâreze de bulunmasına Hâlid b. Velîd güçlük engel oldu. Suriye'nin fethi boyunca muharip olarak çarpışanlardan biri de Meysere'dir. Humus'un fethinde (15/636) 5000 atlıyla birlikte şehre yaklaştığında bizzat Hâlid b. Velîd tarafından karşılandı ve Hâlid Suriye'de bulunduğu sürece onun önde gelen yardımcılarında biri oldu. Kudüs kuşatmasında (16/637) Patrik Sophronios'un şartı gereğince şehri teslim alması için başkumandan Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ın mektubunu Medine'de bulunan Halife Ömer'e Meysere götürdü. Halep fethedildikten sonra (16/637) 3000 kişilik üçüncü birliğin başında Antakya'ya gönderildi. Ayrıca Menbic, Bizâa ve Bâlis'in fethinde bulundu. Halifenin daha ileriye gidilmesi yönündeki isteği üzerine Bizans topraklarına girme kararı alındı ve bir rivayete göre ordusuyla birlikte Bizans sınırını ilk defa Meysere geçti (Belâzürî, s. 235; Taberî, IV, 112). Oldukça zor tabiat şartlarına ve kalabalık düşmana rağmen yollarına devam ettiler. Bizans ülkesindeki fethilerin önemli bir bölümünde İyâz b. Ganm ile beraber bulunan Meysere'nin adı Mısır ve İskenderiye'nin fethinde de (21/642) geçmekte ve Ehnâs'ın alınma-